

A Coetus Theologorum története¹

A Coetus Theologorum (Református Theologusok Munkaközössége, a továbbiakban: Munkaközösség) Vasady Bélának, a debreceni Tisza István Tudományegyetem Hittudományi Kara professzorának a kezdeményezésére és vezetése alatt, valamint Bodonhelyi József főtitkár irányítása mellett, Debrecenben jött létre. A Belügyminisztérium – apróbb módosításokkal és kiegészítésekkel – 138 163/1940/VIIa. szám alatt 1940. június 19-én fogadta el, illetőleg hagyta jóvá az Alapszabályt, amely a Munkaközösség célját így határozza meg: „a teológiai tudományok és segédtudományaik iránti érdeklődés ébrentartása és e tudományok művelése. A cél elérésére szolgáló eszközök: 1. Debrecenben legalább havonként egyszer, más helyeken időnként felolvasó-ülések tartása; 2. évenként egy 16–20 íves terjedelmű közérdekű műnek, illetve egyházépítő munkának a kiadása, amely a Munkaközösség működő és pártoló tagjainak évi tagsági díjuk ellenértékéért megküldendő; 3. saját könyvtár létesítése és a Munkaközösség tagjai részére könyvek kikölcsönzése.” A Munkaközösségnek általában magyar állampolgárok lehetnek tagjai, azonban – a belügyminiszteri engedélytől feltételezetten – külföldi állampolgárok is választhatók voltak tagul.

A Munkaközösségnek három kategóriájú tagjai lehetnek:

1. *Alapító tagok*ul olyan feddhetetlen nevű férfiak vagy nők választhatók, akik a Munkaközösség céljaira legalább 50 (ötven) pengőt adományoznak (amely összeg befizetése tíz havi egyenlő részletben is történhet). Az alapító tagokat – az Alapszabály 4.§. 1. pontja értelmében – az intézőbizottság választotta. Az alapító tagok megválasztásuk első évében a Munkaközösség azon évi tudományos kiadványát térítésmentesen megkapták, a későbbi években azonban csak akkor, ha a pártoló, vagy a működő tagokra megállapított évi tagsági díjat befizették. Az alapító tagok jogai megegyeztek a pártoló tagok jogaival, kivéve azon esetet, amikor az alapító tag egyben működő tag is. Az alapító tagok tagsági díjuk hova fordítása tárgyában előre bejelentett és az intézőbizottság által elfogadott külön kikötéssel élhettek.

2. *Működő tagok*at két intézőbizottsági tag javaslatára titkos szavazással az intézőbizottság választott. Működő tagokul olyan feddhetetlen nevű férfiakat vagy nőket lehetett választani, akik a teológiai tudományok és azok segédtudományai iránt hivatásszerűen érdeklődnek és e tudományágak valamelyikének művelésére való képességüket addigi munkásságuk révén már bizonyították. A Munkaközösségnek csak a működő tagok voltak „teljes cselekvőképességű” tagjai. Nekik indítványozó, tanácskozó és szavazó joguk volt, valamint választók és választhatók

¹ Jelenleg szerkesztés alatt van egy gyűjteményes kötet, amely tartalmazza a Coetus Theologorum 1990 óta minden évben megtartott ülésein elhangzó előadásokat. Ladányi Sándor budapesti teológiai professzor jelen írása a kötet bevezető tanulmánya lesz.

voltak. A Munkaközösség által rendezett felolvasó-üléseken csak a működő tagok adhattak elő, viszont nekik köteleességük volt az ilyen alkalmak egyikén évente legalább egy előadást tartani. A működő tagok tagsági díjul évi 5 pengőt fizettek a Munkaközösség pénztárába, amelynek fejében a kiadványok egy-egy példányát térítésmentesen megkapták. A működő tagok tagsági kötelezettségének időtartama legalább három évre szólt, és ciklusról ciklusra automatikusan meghosszabbodott, kivéve az elhalálozás esetét, illetőleg ha a tag kilépési szándékát a ciklus lejárta előtt legalább három hónappal a Munkaközösség intézőbizottságával közölte.

3. *Pártoló tagok* azok a teológiai tudományok és segédtudományaik iránt érdeklődő természetes vagy jogi személyek voltak, akiket – jelentkezésük alapján – az intézőbizottság ilyenekül megválaszt. Tagsági kötelezettségük időtartama három év, kilépésük feltételei azonosak a működő tagokéival. A pártoló tagok az évi kiadványok egy-egy példányát – tagdíjuk befizetése ellenében – külön térítés nélkül megkapják. A közgyűlésen indítványozó és tanácskozó joguk van, szavazati joguk azonban nincs. Választhatók, de nem választók. A Munkaközösség felolvasó ülésein az elhangzott felolvasáshoz hozzászólási joggal rendelkeztek.

A Munkaközösség tagjainak tagsági jogai és kötelezettségei megszűntek: elhalálozás (jogi személyeknek a megszűnés), kilépés, törlés, vagy kizárás esetén. Törölhetők azok a tagok voltak, akik tagsági járulékkukat, felszólítás ellenére sem fizették be. Kizárhatók voltak azok a tagok, „akiknek erkölcsi vagy állampolgári feddhetetlensége megszűnt”. A törlés, illetve a kizárás ügyében határozathozatalra a Munkaközösség intézőbizottsága volt illetékes, amely határozat ellen az érdekeltek a határozat kézhezvételét követő naptól számított 15 napon belül a közgyűléshez fellebbezhetnek.

A kezdetben (1925–1944 között és 1947-ben) hangsúlyozottan Debrecen-centrikus Coetus Theologorum szervezeti felépítése az alábbi volt: *közgyűlés, intézőbizottság, számvizsgáló-bizottság és tisztikar*.

A Munkaközösség ügyeit intéző legfelsőbb szerv a *közgyűlés* volt, amely a tagok összességéből állt. Rendes közgyűlést évenként legalább egyszer kellett tartani, az intézőbizottság által kijelölt helyen és időben (rendszerint Debrecenben és lehetőleg októberben). A rendes közgyűlést a Munkaközösség vezetőjének, akadémizáltatása esetén a helyettesének, a kitűzött időpont előtt legalább 8 nappal kellett összehívnia. Az Alapszabály a feloszlás ügyében összehívandó közgyűlés esetében ez alól kivételt tesz. (Ez 1949. március 7-én, Debrecenben a Hittudományi Kar Tanácstermében tartott rendkívüli közgyűlése alkalmával következett be, amikor is a rendkívüli közgyűlés „egyhangúlag kimondja a Coetus Theologorum, Református Theologusok Munkaközösségének a feloszlását”). Az Alapszabály szerint „A közgyűlés határozatképességéhez általában a működő tagok legalább egytized részének jelenléte szükséges, az alapszabály módosítása, más egyesületbe olvadás, feloszlás esetében egybehívott közgyűlés határozatképességéhez azonban a működő tagok legalább kétharmadának jelenléte szükséges.” Ha a közgyűlés nem volt határozatképes, akkor 8–30 napon belül, ugyanazon tárgysorozat-

tal újabb közgyűlést kellett összehívni, amely azonban a megjelentek számára való tekintet nélkül határozatképesnek volt tekintendő. A közgyűlés határozatait általában szótöbbséggel, egyes esetekben kétharmados többséggel hozta. A szavazás – a választások kivételével – általában nyílt volt, az intézőbizottságnak azonban jogában állt bizonyos esetekben titkos szavazást kérni. E kérés felett a közgyűlés maga határozott. A feloszlátás ügyében összehívott közgyűlésen a szavazás mindig nyílt. A közgyűlésekről jegyzőkönyv készült, amelyet az elnök által felkért két működő tag hitelesített.

A rendes közgyűlést a Munkaközösség vezetője a teológiai tudományok valamely időszerű kérdésével foglalkozó beszéd, vagy előadás keretében nyitotta meg. Egyéb felolvasások és előadások is elhangozhattak. A közgyűlés elé szánt indítványokat a közgyűlés kitűzött megnyitása előtt legalább három nappal írásban az intézőbizottsághoz kellett benyújtani. Az intézőbizottság az indítványtevő nevével és saját véleményével együtt terjesztette a közgyűlés elé.

A közgyűlés elé tartozó témák általában az alábbiak voltak:

- a) a tisztkarnak, az intézőbizottságnak, valamint a számvizsgáló-bizottságnak három esztendei időtartamra szóló megválasztása;
- b) az évi költségvetés és zárszámadás megtárgyalása; a tisztségviselők esetleges tiszteletdíja ügyében hozandó rendelkezési alap nagyságának meghatározása; a „felelős számadók részére felmentvény megadása”, általában a vagyoni ügyek végső fokon való intézése;
- c) az intézőbizottság megfellebbezett határozatainak felülbírálása;
- d) a közgyűlés elé terjesztett indítványok tárgyalása;
- e) az Alapszabály, vagy annak egyes pontjai esetleges módosítása ügyében határozathozatal, a Munkaközösség esetleges feloszlásának elhatározása.

A Munkaközösség ügyeinek közvetlen, tulajdonképpeni irányítója az *intézőbizottság* volt, amely a *tisztikaron* kívül 13 tagból állt, akik közül egy mindig debreceni teológiai professzor, egy debreceni lelkipásztor, egy debreceni vallásnár, egy debreceni vallásoktató-lelkész, egy debreceni segédlelkész, egy pedig a debreceni Hittanszaki Önképző Társulat mindenkori alelnöke volt. Rajtuk kívül az intézőbizottság tagjai voltak még: egy-egy professzor a budapesti, a pápai és a sárospataki teológiai akadémiáról, egy-egy lelkipásztor a Dunamelléki, a Dunántúli, a Tiszáninneni és a Tiszántúli Egyházkerület képviselőjében. A tisztikar tagjai – három évi időtartamra szóló megbízatásuknál fogva – a ciklus teljes ideje alatt az intézőbizottság tagjai maradtak. Intézőbizottsági üléseket legalább kéthavonta kellett tartani, amelyek a tagok legalább egyharmadának jelenléte esetén volt határozatképes. Az intézőbizottság tagjai egyötödének írásbeli kérésére rendkívüli bizottsági ülést kellett összehívni a kérés keltétől számított nyolc napon belül. Az intézőbizottság ülésein a szavazás általában nyílt volt, de a működő tagokat titkos szavazással választották a Munkaközösség tagjai közé. Az egyéb esetekben indítványozott titkos szavazás elrendelését maga az intézőbizottság döntötte el. A határozatot szótöbbséggel hozták. Az ülésekről jegyzőkönyvet vettek fel, amelyet két intézőbizottsági tag hitelesített.

Az intézőbizottság feladata a saját ülései és a közgyűlések ügyrendjének előkészítése, a beterjesztett indítványok felett az intézőbizottság érdekeinek és az Alapszabálynak megfelelő módon való döntés hozatala, a költségvetés elkészítése, a közgyűlési határozatok végrehajtása, tagok felvétele, a felolvasóülések rendezése, az írói tiszteletdíjak megállapítása, a Munkaközösség évi kiadványai felett való döntés, általában a Munkaközösséget érintő minden olyan intézkedés megtétele, amely nem a közgyűlés, vagy a tisztikar hatáskörébe tartozik.

Az intézőbizottság üléseit a Munkaközösség vezetője, illetőleg az általa erre felkért főtitkár hívja össze. Az ülések vezetése szintén a Munkaközösség vezetőjének (illetve helyettesének) a joga. Az ülések helye: Debrecen. Az intézőbizottság határozatai ellen 15 napon belül a közgyűléshez lehet fellebbezni.

A Munkaközösség ügyeit intéző következő fórum a *számvizsgáló-bizottság* volt, amelynek tagjait a működő és pártoló tagok közül háromévi időtartamra választották, akik ebben az időszakban nem lehettek egyszersmind az intézőbizottság tagjai is. A számvizsgáló-bizottság a Munkaközösség pénzügyeit bármikor megvizsgálhatta, az év lezárása után a zárszámadást és a pénzkezelésre vonatkozó valamennyi okmányt pontosan át kellett vizsgálnia. Vizsgálatai eredményéről a közgyűlésnek írásbeli jelentést kellett tennie (amelyben esetleg javaslatot tehetett az intézőbizottság, vagy felelős vezetők felmentésére, felelősségre vonására). Amennyiben évközben valamilyen szabálytalanságot vettek észre, az Alapszabály lehetőséget adott számukra, sőt köteleességüké tette, hogy azonnal jelezzék azt az intézőbizottságnak, súlyosabb esetben az összehívandó rendkívüli közgyűlésnek.

A Coetus Theologorum mindennapi életét, tevékenységét a *tisztikar* irányította, amely a Munkaközösség *vezetőjéből*, egy *főtitkárból*, egy *titkárból*, egy *jegyzőből*, egy *pénztárosból* és egy *ellenőrből* állt. A tisztikar valamennyi tagját a Debrecenben lakó lelkészjellegű személyek közül kellett választani.

a) A Munkaközösség *vezetője* képviselte a Munkaközösséget a tagok, a hatóságok és külső személyek előtt. Ő vezette a közgyűléseket, az intézőbizottsági üléseket, valamint a felolvasó-üléseket. Az intézőbizottság határozata alapján a Munkaközösség kiadványai ügyében tárgyal és szerződéseket köt az egyes nyomdávalalattokkal. A közgyűlés által megállapított összegeket utalványozza. Az intézőbizottság által évről évre megállapított összeg keretein belül, saját hatáskörben kifizetéseket eszközölhet. A Munkaközösség könyvtárát, pénztárát, általában anyagi helyzetét évenként legalább egy alkalommal – munkaköri köteleességként – megvizsgálta. A vezető akadályoztatása esetén a főtitkár helyettesítette.

b) A *főtitkár* a Munkaközösség vezetőjének irányítása mellett előkészítette a Debrecenben, vagy más helyen tartott felolvasó-üléseket, kezelte a Munkaközösség könyvtárát. Köteles volt az évi közgyűléseken jelentést tenni a Munkaközösség elmúlt évi szellemi, tudományos tevékenységéről. Az Alapszabály lehetővé tette, hogy – ha a Coetus Theologorum anyagi helyzete megengedi – a főtitkár évenként, utólagosan megállapítandó tiszteletdíjban részesüljön.

c) A *titkár* készítette elő az intézőbizottság rendes üléseit, amelyeken az előadói tisztet is betöltötte. A Munkaközösség vezetőjének irányítása mellett a szer-

vezést és az információs munkát végezte, kezelte a tagok törzskönyvét, a kiadványok nyomdatechnikai lebonyolítását, valamint végezte a levelezést. A közgyűlésen beszámolt a Munkaközösség egy-egy esztendei működéséről. Amennyiben a Munkaközösség anyagi helyzete megengedte, az Alapszabály lehetőséget biztosított arra, hogy a közgyűlés által évente utólagosan megállapítandó tiszteletdíjban is részesüljön.

d) A *jegyző* a közgyűlésekről, az intézőbizottsági gyűlésekről, valamint a felolvasó-ülésekről jegyzőkönyvet vezetett. Rá is vonatkozott az Alapszabálynak az a rendelkezése, hogy amennyiben a Munkaközösség anyagi helyzete azt lehetővé teszi, a közgyűlés által évenként, utólagosan megállapított tiszteletdíjban részesüljön.

e) A *pénztáros* kezelte a Coetus Theologorum vagyont, gondoskodott a tagdíjak és egyéb követelések behajtásáról, kifizette a Munkaközösség vezetője, illetőleg főtitkára által aláírt utalványokat, az intézőbizottságot esetről esetre tájékoztatta a Munkaközösség vagyoni helyzetéről, az intézőbizottság tagjainak meghallgatásával gondoskodott a Munkaközösség vagyonának gyümölcsöző befektetéséről, az elmúlt évről zárszámadást, a következő évre pedig költségvetést készített és terjesztett elő. A pénzkezelésért a Munkaközösség ellenőrével együtt anyagilag és egyetemlegesen is felelős volt. Az Alapszabály vonatkozó rendelkezése értelmében, amennyiben a Munkaközösség anyagi helyzete ezt megengedte, a közgyűlés által utólagosan megállapított tiszteletdíjban részesült.

f) Az *ellenőr* végezte a pénzkezelés közvetlen és folyamatos ellenőrzését. A pénzkezelésért a pénztárossal együtt anyagilag és egyetemlegesen felelős volt.

A Coetus Theologorum Alapszabálya intézkedett az Alapszabály módosításának, valamint a Munkaközösség feloszlásának módozatairól is.

Az Alapszabály megváltoztatásához közgyűlési határozatra volt szükség. Az arra vonatkozó indítványt akkor lehetett a közgyűlés elé terjeszteni, ha maga az intézőbizottság javasolta, vagy ha a közgyűlést legalább három nappal annak összehívása előtt legkevesebb tíz működő tag aláírásával ellátott, ilyen irányú írásbeli megkeresést terjesztettek az intézőbizottság elé. Az e tárgykörben hozott határozat érvényességéhez a működő tagok legkevesebb egytizedének jelenléte, és a megjelent működő tagok szavazatának kétharmados többsége volt szükséges.

A Coetus Theologorum feloszlását – az Alapszabály 9§. 2. pontja szerint – kizárólag olyan rendkívüli közgyűlés határozhatta el, amelyről az intézőbizottság valamennyi működő tagot, a tárgy feltüntetésével, a közgyűlés kitűzött időpontja előtt legalább 30 nappal értesített, és amelyen a tagok legalább kétharmad része a feloszlathoz hozzájárult. Amennyiben a működő tagok kétharmad része a rendkívüli közgyűlésen nem jelenik meg, a közgyűlést el kell halasztani, és 8–30 napon belül egy újabb közgyűlés időpontját kell kitűzni, és ezt az időpontot ugyancsak 30 nappal korábban közölni kell a működő tagokkal. Ez az újabb közgyűlés már függetlenül a megjelentek számától, elhatározhatja a Coetus Theologorum feloszlását, amennyiben azt a jelenlévő működő tagok kétharmada megszavazza. A feloszlást kimondó határozatot, annak foganatosítása előtt a belügyminisz-

terhez fel kell terjeszteni. Felosztatás esetén a Munkaközösség esetleges vagyónát az Országos Református Lelkészegyesület könyvkiadói alapjának javára kell fordítani.

Az Alapszabály már 1929-ben kimondta, hogy a Munkaközösség nemcsak az önmagát felosztató, saját határozata alapján szüntethető meg, hanem *a magyar kormány esetleges közvetlen intézkedése következtében is felosztható*, éspedig az 1508/1875. B. M. számú, az egyesületekre vonatkozó körrendelet 9. pontja alapján: „Azokban az esetekben, ha az egyesület az alapszabályokban előírt célját és eljárását be nem tartja, hatáskörét túllépi, államellenes működést fejt ki, a közbiztonság és közrend ellen súlyos vétséget követ el, vagy a tagok vagyoni érdekeit veszélyezteti, a m. kir. belügyminiszter ellene vizsgálatot rendelhet el, működését felfüggesztheti, és végleg fel is oszthatja.”

Az 1939. október 9-én tartott alakuló, az Alapszabályt elfogadó közgyűlésen megválasztották a tisztkart is. A Munkaközösség vezetője Vasady Béla, főttkára Bodonhelyi József lett. Ők írták alá az Alapszabályt is.

1940. június 19-i keltezéssel a Magyar Királyi Belügyminiszter a Coetus Theologorum, Református Theologusok Munkaközösségének Alapszabályát 138 163/1940. VIIa. szám alatt tudomásul vette, valamint néhány módosító, illetoleg kiegészítő megjegyzéssel látta el. Mint pl.

1. Az első 3 évi tagság eltelte után, a tagság csak 1–1 évre kötelező;
2. A közgyűlés idejét, helyét és tárgysorozatait is közölni kell a meghívóban;
3. Az alapszabályok módosítása, más egyesülettel való egyesülés elhatározása tárgyában hozott közgyűlési határozatokat – foganatosításuk előtt jóváhagyás végett – a m. kir. belügyminiszterhez fel kell terjeszteni;
4. Az alapszabályon kívül használt, vagy jövőben használandó minden egyéb szabályzatot (ügyrend stb.) 5–5 példányban a m. kir. belügyminiszterhez láttamozás, illetve jóváhagyás végett fel kell terjeszteni;
5. Az intézőbizottság üléseiről és határozatairól jegyzőkönyvet kell vezetni, és azt két jelenvolt taggal hitelesíttetni kell;
6. Az egyesület vagyongazdálkodásának felülvizsgálatára három tagból és két póttagból álló számvizsgáló-bizottságot kell választani.

1940. augusztus 30-án Bécsben a Németország és Olaszország külügyminisztereinek vezetése alatti döntőbizottság meghozta a magyar–román vitában az ítéletet (a második bécsi döntés), amelynek értelmében Észak-Erdély – a Székelyfölddel, Nagyváraddal és Kolozsvárral – visszakerült Magyarországhoz. E döntés következtében az Erdélyi Református Egyházkerület és a kolozsvári Theológiai Fakultás is visszatérhetett a Magyarországi Református Egyházhoz. Ez a tény és körülmény szükségessé tette a Coetus Theologorum Alapszabálya 6. §-ának megváltoztatását, kibővítését, mivel az eredeti, 1939. évi alapszöveg csak az akkori ország területén levő egyházkerületekkel és teológiai képzést folytató felsőoktatási intézményekkel számolhatott. E körülmény a második bécsi döntéssel megváltozott, ezért a következő módosítást eszközölték: „A Munkaközösség intézőbizottsága áll a tisztkaron kívül 15 tagból, akik közül egy mindig debreceni teoló-

giai professzor, egy debreceni lelkipásztor, egy debreceni vallástanár, egy debreceni vallásoktató-lelkész, egy debreceni segédlelkész, egy pedig a Hittanszaki Önképző Társulat mindenkori elnöke; az intézőbizottság tagjai továbbá egy-egy professzor a budapesti, *kolozsvári*, pápai és sárospataki teológiai akadémiákról, és egy-egy lelkipásztor a Dunamelléki, Dunántúli, Tiszáninneni, Tiszántúli és *Erdélyi* Egyházkerület lelkipásztorai köréből.”

Az 1940. és 1941. év egyéb téren is jelentős változást hozott a Coetus Theologorum életében. 1940. február 18-án Debrecenben meghalt Csikesz Sándor teológiai professzor, a Theologiai Szemle alapító szerkesztője. Ennek következtében 1941-ben jelentős változás következett be a Theologiai Szemle formájában, tartalmában, terjedelmében egyaránt, de a legfontosabb, hogy megváltozott a „laptulajdonos” is. A Theologiai Szemle „református tudományos teológiai folyóirat” lesz, amelyet a *Coetus Theologorum* ad ki. Negyedévenként jelenik meg, a főszerkesztő Vasady Béla, felelős szerkesztő Czeglédy Sándor, társszerkesztő Módis László. A „vezérkar” és a kiadóhivatal tehát még Debrecen (vezetője 1943 közepéig Farkas Ignác, majd Szilágyi József, 1944-ben pedig Boros Dezső), de a főmunkatársi gárdában már a budapesti, kolozsvári, pápai és sárospataki teológiai akadémiák képviselői is helyet kaptak: Budai Gergely, Dávid Gyula, Farkas Pál, Illyés Endre, Imre Lajos, Incze Gábor, Kovács János István, Makkai Sándor, Márkus Jenő, Mátyás Ernő, Nagy Sándor Béla, Révész Imre, Szenes László, Tavasz Sándor, Tóth Endre, Török István, Újszászy Kálmán. Itt már nem jelentkezik az egyházkormányzó okvetlen jelenléte, s nem találjuk meg a „speciális” irányzatok képviselőit sem.

Ezek után 1942-ben a Coetus Theologorum *tisztikara* így alakult: vezetője: Vasady Béla egyetemi tanár, főtitkára Török István egyetemi tanár, titkára Szenes László lelkipásztor, okl. vallástanár, jegyzője Balázs Zoltán okl. lelkész, ORLE-titkár, pénztárosa Farkas Ignác vallástanár, ellenőre: Lukács László okl. lelkész, könyvtártiszt.

Az *intézőbizottság* választott tagjai: Debrecenből Makkai Sándor teológiai professzor, Farkas Pál lelkipásztor, Illyés Endre vallástanár, Módis László vallásoktató lelkész, Erdei Mihály segédlelkész, Berényi József, a teológusgyülekezet főgondnoka; Budapestről Bodonhelyi József teológiai professzor; Pápáról Tóth Endre teológiai professzor; Sárospatakról Nagy Barna teológiai professzor; Kolozsvárról Tavasz Sándor teológiai professzor; a Dunamelléki Egyházkerületből Victor János lelkipásztor, a Dunántúli Egyházkerületből Katona Géza lelkipásztor, a Tiszáninneni Egyházkerületből Enyedy Andor lelkipásztor, a Tiszántúli Egyházkerületből Ferenczy Károly lelkipásztor, az Erdélyi Egyházkerületből László Dezső lelkipásztor; a Theologiai Szemle felelős szerkesztőjeként, tanácskozási joggal Czeglédy Sándor egyetemi tanár.

A *sámvizsgáló-bizottság* tagjai: Erdős Károly egyetemi ny. r. tanár, Mezey Béla lelkipásztor, Tamás Ferenc konventi missziói lelkész; póttagjai: Kántor József vallásoktató-lelkész és Kiss Antal Jenő konventi missziói lelkész.

A Coetus Theologorum 1940 óta – az Alapszabályban foglalt rendelkezések értelmében – a tudományos teológiai munka területén a felolvasó és vitaulések rendezése mellett kiadói tevékenységet is folytatott. Kiadványsorozata 6 kötetet tartalmaz:

1. *Károlyi Emlékkönyv*. A Vizsolyi Biblia megjelenésének háromszázötvenedik évfordulójára. Szerkesztette Vasady Béla. Budapest, 1940;
2. Imre Lajos: *Ekkleziasztika*. Az egyház élete és szolgálata. Budapest, 1941;
3. Niesel Vilmos [Wilhelm]: *Kálvin theológiája*. Fordította Nagy Barna. Debrecen, 1943;
- 4–5. Révész Imre: „*Tegnap és ma és örökké...*”. Tanulmányok. Debrecen, 1944;
6. Ravasz László: *Magamról* (teológiai életrajzok sorozatnyitó, és egyben utolsó kötete). Debrecen, 1944.

Ezen kívül 1941 óta kiadta a *Theologiai Szemle* című tudományos folyóiratot (1941–1944, 1947–1948).

Az 1945. esztendő a Coetus Theologorum számára a véget jelentette. 1945. augusztus 3-án Vasady Béla, a Munkaközösség vezetője az alábbi levelet küldte Debrecen polgármesterének:

„Debrecen Sz[abad] Kir[ályi] Város Polgármesterének! Debrecen.

A debreceni napilapok 1945. július 29-iki számában megjelent felhívás értelmében van szerencsém csatoltan betérjeszteni a vezetésem alatt működő COETUS THEOLOGORUM – REFORMÁTUS THEOLOGUSOK MUNKA-KÖZÖSSÉGE című országos egyesület alapszabályainak a magyar kir[ályi] belügyminiszter úr által 138 163/1940/VIIa. sz[ám] alatt 1940. június 19-én láttamozott példányának nyomtatott másolatát. A felhívásban olvasható kérdésekre a következőket válaszolhatom:

1. Egyesületünk 1940 óta az alapszabályokban foglalt rendelkezések értelmében három irányban működött:

a) Felolvasó és vitauléseket rendezett a theologiai tudományok iránti érdeklődés ébrentartása céljából,

b) Illetményköteteket adott ki: 1940-ben a *Károlyi Emlékkönyvet*, 1941-ben Dr. Imre Lajos *Ekkleziasztika* c. könyvét, 1942-ben Niesel Vilmos *Kálvin theológiája* c. könyvét Nagy Barna fordításában, 1944-ben pedig Révész Imre püspök »*Tegnap és ma és örökké...*« c. könyvét.

c) 1941 óta kiadta a *Theologiai Szemle* c. tudományos folyóiratot.

2. Csatolom az 1940. évi tisztikar névsorát is tartalmazó akkori körlevelünk egy nyomtatott példányát, annak megjegyzésével, hogy időközben a tisztikarban a következő változások történtek: Főtitkár: Dr. Török István egyetemi tanár, a Munkaközösség jegyzői és pénztárosi tisztét Boros Dezső s[egéd]lelkész töltötte be, az intézőbizottság tagjai sorában Dr. Soós Béla helyébe idővel Dr. Farkas Pál, Dr. Bartha Tibor helyére Dr. Erdey Mihály, Dr. Czeglédy Sándor helyére Dr. Bodonhelyi József, Dr. Török István helyére Dr. Tóth Endre került. A számvisz-

gáló bizottságba rendes, illetve póttagokként Kántor József debreceni vallásoktató lelkész és Kiss Antal Jenő konventi missziói lelkész választottak meg.

3. Az egyesület vezetője, főtiktára, titkára, úgyszintén legtöbb tisztviselője és intézőbizottsági tagja már igazolva van. A más városokban lakók igazolásáról biztos tudomásunk sajnos nincs, de úgy tudjuk, ezeké is vagy megtörtént, vagy pedig folyamatban van. Egyesületünk egyébként is fasiszta pártok vagy mozgalmak kérdésében állást nem foglalt, baloldali pártok ellen folytatott üldözésekben nem vett részt, sem vezetőiben, sem pedig működésében politikai tevékenységet sem a múltban, sem a jövőben nem kívánt és nem kíván folytatni. Mint szigorúan tudományos egyesület működése a demokratikus szellemmel alakulásától kezdve összhangban állt.”

A debreceni polgármesteri hivataltól e levél, összes mellékleteivel, valamint a Coetus Theologorum tisztikarának személyi adataival – benne az igazolásuk időpontjával – felkerült a Belügyminisztériumba. Bár semmi terhelő adatot nem találtak ellenük, tevékenységüket nem tudták folytatni. A Theologiai Szemlére sem 1945-ben, sem később nem sikerült lapengedélyt kapni. 1947-ben és 1948-ban, Pákóczy László Márton debreceni professzor szerkesztésében egy-egy „tudományos tájékoztató körlevelet” tudott a tagok számára eljuttatni.

A Munkaközösség vezetője, dr. Vasady Béla „1946-ban, J[osef] Hromadka után, vendégprofesszor Princetonban. (A növekvő Kelet–Nyugat feszültség miatt az E[gyházak] V[ilág] T[anácsa] alakuló ülésén [Amszterdam, 1948] Karl Barth, valamint magyar barátai is azt tanácsolják, hogy ne térjen haza.”² Ezért az 1949. március 7-én, du. 4 órai kezdettel, a Debreceni Tudományegyetem Hittudományi Karának Tanácstermében tartott rendkívüli közgyűlésen Török István főtktár elnökölt, s vezette az utolsó közgyűlést. A Coetus Theologorum ugyanis az egyre kiteljesedő totális diktatúra áldozata lett az egyéb egyesületekkel, szervezetekkel együtt, amelyek a központi ideológiával szemben – bármily csekély mértékben, szűk területen is, de – ellentétes hatást, befolyást gyakorolhattak volna. A „törvényesség látszatára” akkor még ügyeltek, ezért – az 1949. októberében a konventi előterjesztés és annak Belügyminisztérium általi jóváhagyását (1949. október 5.) be sem várva – az „Alapszabálynak megfelelően”, az 1949. március 7-én tartott *rendkívüli közgyűlés kimondta önmaga feloszlását*. A jegyzőkönyv 4. pontjában az olvasható: „Elnök bejelentvén, hogy a Coetus Theologorum nincs abban a helyzetben, hogy tudományos kiadványok további megjelentetésével a theologiai tudományt alapszabályszerűen művelje, javasolja, hogy a Coetus Theologorum – Református Theologusok Munkaközössége feloszlását a jelen közgyűlés határozza el és mondja ki. Javasolja továbbá azt, hogy az Alapszabály 9. §-ának (2) pontjában vállalt kötelezettsége szerint az egyesület vagyont átadja az Országos Református Lelkészegyesületnek [amelynek feloszlását – a vonatkozó konventi

² Szűcs Ferenc: *Egy zarándok teológus hazaérkezése. In memoriam Dr. Vasady Béla, 1902–1992*. Református Egyház 1993. 1. sz.

előterjesztés – a már említett 1949. október 5-i belügyminisztériumi leírat hagyta jóvá!]. Többek hozzászólása után a közgyűlés a következő határozatot hozza:

1. Egyhangúlag kimondja a *Coetus Theologorum* – Református Theologusok Munkaközössége feloszlását.

2. Megbízta az elnökséget, hogy ezt a határozatot a Magyar Belügyminiszter Úrhoz terjessze fel (Alapszabály 9. §. /2/ pontja utasítása).

3. Az Alapszabály 9. §. /2/ pontja értelmében megbízta az elnökséget, hogy az idézett § rendelkezéseit hajtsa végre és az *ingó vagyont* (a megmaradt könyveket) és a *200,68 forint pénztári maradványt* – a még esetleges kiadások (csikk-számla, posta stb.) levonásával – az Országos Református Lelkészegyesületnek adja át.

4. A Belügyminiszter Úr tudomásul vevő határozatának megérkezéséig a postatakarék csekkszámla nyilvántartandó, s a még esetleg történő befizetésekkel együtt a végzés megérkezése után s a pénznek átadása után felmondandó. E határozat végrehajtásával a közgyűlés a csekkeljárásra jogosult három személyt: Dr. Török István főtitkárt, Dr. Czeglédy Sándor szerk[esztő] biz[ottsági] tagot és Dr. Pákozdy László fel[elős] szerkesztőt bízza meg azzal, hogy intézkedéseikről az Országos Református Lelkészegyesületnek tartoznak felelősséggel.”

A Belügyminiszter 554 853/1949.IV./3. B. M. szám alatt 1949. július 1-jén hagyta jóvá a *Coetus Theologorum* – Református Theologusok Munkaközössége önmagát feloszlató rendkívüli közgyűlési határozatát. Amint fentebb már utaltam rá, a Református Egyház Egyetemes Konventjének a református egyesületek tárgyában történt felterjesztésére 1949. október 5-én, 561 042/1949/IV/3a B. M. szám alatt válaszol (a miniszter megbízásából Pálfy Ernő miniszteri tanácsos), s „egyetért”, „jóváhagyja” a 14 református egyesület feloszlásáról szóló konventi előterjesztést. A vonatkozó részben ez áll: „Országos Református Lelkészegyesület (ORLE). Amennyiben az egyház ezen egyesületet megszüntetni kívánja, nem emelek kifogást, tekintettel arra, ahogyan már fentebb említettem, az egyesület megszüntetése az egyesületek alapszabályszerű joga. Annyit kívánok megjegyezni, hogy helyesnek látom az egyház megszüntető tervét az egyesülettel kapcsolatban, miután a lelkész-nevelés feladata nem egyesületi, hanem egyetemes egyházfeladat körébe tartozik.” Szükséges megjegyezni, hogy a vonatkozó iratanyagból nem derül ki, hogy az egyesületek feloszlása mennyiben volt az egyházi vezetés ötlete-szándéka, vagy – sok más egyéssel együtt – „sugalmazott feladat”, amit az egyház felső vezetése szolgáiban nemcsak végrehajtott, hanem magára is vállalt, mint saját „ötletet”, „szándékot”, amire számos dokumentálható példánk van.

Több mint négy évtizedes kényszerű szünetelés után, 1990. szeptember 21–22-én Budapesten megalakult a *Coetus Theologorum* – Református Teológiai Tanárok Munkaközössége, az akkor működő három, magyar nyelvű református lelkészképző intézet (Budapest, Debrecen, Kolozsvár) tanárainak tanácskozására. Ez a közösség azóta – hála Istennek – bővült Sárospatakkal, Pápával és Komárommal.